

Oosterse filosofie

3. Boeddhisme

Overzicht

- Wie was Boeddha?
- De basiselementen van Boeddha's leer
- Verdere ontwikkelingen

Boeddhisme

- Ontstaan ~500 v.Chr. in India
- Biedt uitweg uit het lijden
- Karma gaat om intentie
 - → kritisch zelfonderzoek
- Streeft naar inzicht
 - Geen vaste voorschriften
- Religie of filosofie?
 - Afhankelijk van persoonlijke invulling

Siddharta Gautama (~563 - ~483 v.Chr.)

Het leven van de Boeddha

- Geboren als prins in Kapilavastu (huidig Nepal)
- 29 jaar oud: ouderdom, ziekte, dood en ascese
- Ascese, als poging aan het lijden te ontkomen
- Samadhi, diepe concentratie → middenweg
- 49 dagen onder Bodhiboom → verlichting
- Verkondiging (Vārānasi)
- Volgens de traditie was Siddharta maar één van vele Boeddha's

Verdere ontwikkeling

- Koning Ashoka (268 – 231 v.Chr.)
- 250 v.Chr. Boeddhistische raadsvergadering
 - Pali canon, uitzending van monniken
- Theravada (Sri Lanka, Birma, Thailand)
- ~100 n.Chr. Mahayana (Sanskriet-vertaling)
 - China, Tibet, Korea, zuidoost-Azië
- ~500 Bodhidharma (Shaolin, China)
- ~1200 Chan in China → zen in Japan (Dogen)

Boeddha's dharma

- Gaat over universele (natuur)wetten
- Kan door iedereen worden getest
- Toepasbaar in het hier en nu
- Staat open voor alle schepselen
- Navolging leidt tot bevrijding
- Kan alleen goed worden gerealiseerd door gerijpte geesten

Onderdelen van Boeddha's leer

- Te vinden in Tripitaka (Pali canon)
 - Afgesloten rond 250 v.Chr.
- Onderdelen:
 - Sutta pitaka: Boeddha's prediking
 - Vinaya pitaka: regels voor de monniken
 - Abhidhamma pitaka: theoretisch raamwerk
- Wat is oorspronkelijk, wat is traditie?
 - Boeddha: metafysische speculaties leiden af van werkelijk doel

Basiselementen

- Vier edele waarheden
 - Duhkha: leven is lijden
 - Tanha: begeerte is oorzaak van lijden
 - Nirodha: er is een einde aan het lijden
 - De weg naar het einde van het lijden is het achtvoudige pad
- Het achtvoudige pad:
 - juiste begrip, juiste gedachten, juist spreken, juist handelen, juist leven, juiste inspanning, juist bewustzijn, juiste concentratie

3 kenmerken van bestaan

- Duhkha: niets schenkt permanent voldoening
 - Mijn bestaan tast het bestaan van andere wezens aan
- Anitya: vgl. Heraclitus “Panta rei”
 - Geen bestaan of vergaan, alleen verandering
- Anatman: er is geen zelf
 - Er is geen onafhankelijk bestaan

Nondualisme

- Er zijn geen uitersten
- We bevinden ons altijd in het midden tussen extremen
- Tussen nihilisme en eternalisme
- Tussen bestaan en vergaan
- Tussen inzicht en onwetendheid
- Tussen samsara en nirvana
- Vgl. platoonse vormen

Platoonse vormen

- Ideeënwereld eeuwig en onveranderlijk
- Bevat volmaakte vormen (essenties)
- Kent hiërarchie concreet → abstract
- Hoogste niveau: het schone, het ware, het goede
- Alles op aarde is ermee verbonden
- Het kwaad is dat wat afbreuk doet aan de volmaaktheid

Wat kunnen we weten?

- Boeddha: er is geen zelf
- Kant: het "Ding an sich" is onkenbaar
- Nietzsche: niets biedt houvast
- Waar moet je nog in geloven?
- Of gaat het niet om het geloven?
- Waarop moet je je manier van leven baseren?

Skandha's

- Aspecten van het bestaan
 - 1 Rupa: materie / vorm (lichaam & externe objecten)
 - 2 Vedana: gewaarwording (aangenaam / onaangenaam / neutraal)
 - 3 Samjna: perceptie / voorstelling
 - 4 Sankhara: intenties / gedachten
 - 5 Vijnana: bewustzijn / aandacht / onderscheidingsvermogen
- Meer is er niet – skandha's maken geen deel uit van een zelf / ik / persoon

Bewustzijn

- Aaneenrijging van korte momenten
 - Dharma-configuraties (blik, gedachte, klank)
- Indeling bewustzijnstypen:
 - Spontaan of aangespoord?
 - Juist (heilzaam) inzicht of onjuist inzicht?
 - Plezierig of onplezierig?
- Manas: rede
- Citta: “state of mind”
- Vijnana: onderscheidingsvermogen

Wat is de ziel?

- Boeddhisme: anatman
 - Nirvana: leven zonder zelfbewustzijn
- Westerse filosofie
 - Levensbeginsel (zonder ziel ben je dood)
 - Plato: intellect, passie, driften
 - Christendom: geest, ziel, lichaam
 - Descartes: dualisme materie – geest
 - Ziel niet gebonden aan natuurwetten
 - Grenzeloos, maar gebonden aan lichaam

Meditatie

- “Opbranden van oud karma”
- Beïnvloedt bewustzijn
- Concentratiemeditatie (Zen) of inzichtmeditatie (Vipassana)
- Leven in het hier en nu
- Aandacht voor aandacht
- Kennen van gewoonten en gevoelens
- Trainen intuïtie

Reïncarnatie

- Boeddha: geen metafysische speculaties
- Algemene leer:
 - Kaarsvlam steekt andere vlam aan en dooft
 - Karma bepaalt wedergeboorte
 - Verlichting: bevrijding van karma
 - Eindresultaat: nirvana (letterlijk uitdoving)

Karma

- Wat je meekrijgt bij je geboorte
- Goede daden / slechte daden
- Boeddha: daden belangrijker dan geloof
 - Daden van lichaam, spraak & geest
- Karma ondersteunt mijn gedrag
- Bepaalt bejegening door anderen
- Verdwijnt bij bereiken nirvana

Vragen

- Wat is het verschil tussen boeddhisme en hindoeïsme?
- Is boeddhisme een religie of een filosofische school?
- Is boeddhisme typisch oosters of universeel?
- Moet je boeddhist zijn om te kunnen mediteren?
- Moet je in karma en wedergeboorte geloven om boeddhist te zijn?
- Kun je boeddhist EN christen zijn?